

Alıntı : “Gerçek ihtiyaçlar ile sahte ihtiyaçlar arasındaki farkın ortadan kalktığı tüketim toplumunda birey, tüketim mallarını satın almanın ve bunları sergilemenin toplumsal bir ayrıcalık ve prestij getirdiğine inanır. İnsan bu süreçte bir yandan kendini toplumsal olarak diğerlerinden ayırt ettiğine inanırken, bir yandan da tüketim toplumu ile bütünleşir. Dolayısıyla tüketmek birey için bir zorunluluğa dönüşür. İnsani ilişkiler yerini maddelerle ilişkilere bırakır. Artık geçerli ahlak, tüketim etkinliğinin ta kendisidir.” (Baudrillard)

.....

TÜKETİM VE “TÜKEN”İM İNSANI

21. yy insanların hızla üreten ve tüketen otomatik portakallara dönüştürüldüğü toplumda ortaya çıkan handikapların başında geleni, bu portakalların bolca bulunduğu sentetik bir manav görünümüne kadar indirgenen evrendir. Carl Sagan’ın “Cosmos: A Personal Vayoge” belgeselinde geçen ve hepimizin biricik yıldız tozları olduğumuz anlayışı ise yerini, hepimiz BİR yıldız tozuyuz dönüşümüne bırakmıştır. Geçmişten bu yana insanlar akıl yetisi ile üretilen varlıklar olmaları hasebiyle diğer canlılardan ayrılmışlardır. İnsan varlığının bu özgün duruşu, yani üretkenliği ise süregelen tartışmaların temel sebebi olarak varlığını sürdürür. Yeni çağ anlayışındaki düşünme eyleminin bile mekanikleştirilip lineer bir çizgide ilerletilmesinin yadsınmadığı toplumumuzda insan, zamanı bile tüketme anlayışı ile hareket etme ihtiyacı hisseden bir otomatik portakaldır. Bu durumun temel kanıtı ise sıradanlıktır. Sıradanlaşan toplumun bir parçası olan sıradan birey; zamanı bile yalnızca geçirmeye bakar, boş zamanlar artık bir sıkıntı ve bunalım kaynağıdır, en önemlisi de artık tüketmeden yaşayabildiği bir saniye bile yoktur.

Walter Benjamin’in üretim ve sanat görüşlerine dair:

20. yy’ın önemli filozoflarında Walter benjamin, insanların en temel üretim faaliyetlerinden birisi olarak kabul edilen teknolojiyi sanat yapıtlarının çoğaltılabilirliği ile paralel olarak ele almasıyla dikkat çeker. Bu anlayışa göre günümüz teknolojisi Benjamin’in kullandığı sanat tekniklerinin eserlere yansıtılabilmesi kolaylığını sağlasa da, günümüz otomatik portakallarının zihinleri bu durumu hakkında değerlendirilmeyecek ölçüde sulandırılmıştır. Sinecdoche. Yoldan geçen herhangi bir insanı beş dakikalığına inceleyin, bu insanın mekanikleşmiş hareketlerinin size ne kadar benzer geleceğine hayret edeceksiniz.

Benjamin’in kitle iletişim araçlarını sanat eserinin özerklik kaynağı olarak görmesinin temel sebebi, tüm olanakların insanın ayağına kadar getirilmiş olduğu düşüncesidir. Bu noktada üzerinde durulması gereken asıl olgu günümüz toplumunun bu anlayışı hazmedemeyecek ölçüde robotlaştırılmış olduğu gerçeğidir. Bu durum ise çözülemeyecek bir problem oluşturur: Tek tip insan profili. Sözü geçen profil beraberinde tüketme arzusu getirir ve birey içerisinde bulunduğu toplumda prestije sahip olabilmek amacıyla devamlı bir kazanma-tüketme eğilimi gösterir. Bu doğrultuda Theodor W. Adorno’un teknolojik aygıt tanımı akla gelir. Bu tanıma göre teknolojik aygıtlar bireyi tüketime yönlendirmeyi amaç edinmiş birer planlamadan başka bir şey değildir. Öyleki McLuhan’ın global köyüne dönüşmüş olan toplumumuzun aşağılık kompleksinden sıyrılabilmesindeki temel şartların hepsinin ortak özelliği bolluktur. Benjamin’in göz önünde bulundurmadığı temel gerçeklik, insan elinden çıkan bu teknolojik oluşumların beraberinde getirdiği tembelleşmiş ve bolluğa alıştırılmış insan modelinin yaygınlaşmasının kaçınılmaz olduğudur.

Topumu tek başına oluşturan “mekanik tek tip insan” ve bilim

Günümüz insanı, medya kavramının olanaklarından çok tuzaklarını benimsemektedir. Toplumun temel yapı taşı olan aile kurumundan itibaren bireye dayatılan temel özellik herkes gibi olması gerekliliğidir. İlerleyen dönemlerde bu anlayış eğitim sistemi ile paralel olarak dallanıp budaklanır ve toplumun tek bir insan tipi, dolayısıyla da tek bir insandan oluştuğu gerçeği açığa çıkar. 21.yy bireylerinin hepsi birer Truman’dır. Milyonlarca insanın tek tip insan profiline indirgenebilmesi gerekliliği kulağa geldiği kadar basit olamayacağından, sanal uyuşturucuların varlığına ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum uyurgezer insan tipinin her geçen gün daha da mutsuzlaşmasına ve aşağılık kompleksine yakalanmasına sebebiyet verir. Sanal uyuşturucuların temel vazifesi reklamlarla oluşturulmuş ideal ve übermech insan modelinin her insana dayatılmasıdır. İnsanın düşünme yetileri elinden alınır ve “bence” kavramı hayatından çalınır. Hala sözünü edebileceğimiz bir hayat kavramı varsa bile bu hayat tanımı, yapılamayacak ölçüde sıradanlaştırılmıştır. Örneğin güzellik kavramı kadınları idealize olmaya zorlar ve beğenilmediğini düşünen bir kadın toplumun ve reklamların ona dayattığı profile bürünme ihtiyacı hisseder. Bu sayede toplumdaki prestijinin büyük ölçüde düzeleceğine inanan kişi, özünde olmayan şekillerde giyinir, dolaşır, düşünür, düşünmez. Byung-Chul Han’ın “Güzeli Kurtarmak” adlı eserinde de belirtildiği gibi: “Güzelliğin estetiği, çağımızın hakiki bir fenomenidir.” Yani estetik kavramı Raffaello’nun fresklerindeki muazzamlıktan, yani özünden, bütünüyle uzaklaştırılmıştır. Görülen her şey güzeldir, estetiklik ise başka...

İşte bu doğrultuda göz önünde bulundurulması gereken temel olgu insan ve bilim arasındaki “kullanım alanı” ilişkisidir. Üzerinde durulan dayatılmışlığa sesini çıkarmayan birey dünyada ancak kullanım alanı bulabildiği ölçüde mutlu olabilir. Tatmin olma duygusunu ancak bu şekilde bastırabilen insanın temel arzusu toplum tarafından kabul edilmektir. Bunun akabinde insanı kaybetme korkusu sarar ve zaten mutsuz olan insan hayatın anlamını bile sorgulayamaz hale gelerek doyumsuzluğa doğru savrulup gider. Toplum, kullanımına sunulan ve dilediği gibi değiştirebileceği anlayışı ile hareket ettiği onca maddeye ek olarak, bilimi ve felsefeyi de suistimal edip yanlış emeller doğrultusunda kullanılmasına izin vermek üzeredir. Gücü elinde bulunduran kesim hızla artarken tüketime alıştırmış insanın uyandırılmaya ihtiyaç duyduğu gerçeği beraberinde, bilimin amacından saptırılmaması gerekliliğini getirir. Bu anlayışı gerçekleştirebilmek için hala düşünebilen birkaç insanın bilim ve felsefeyi tüm insanlara ulaştırmak için çaba harcaması gerekmektedir. Bu yüzden denilebilir ki ideal insan profilinin cazibesini azaltabilecek temel iki etken bilim ve felsefedir.

Günümüzün mutsuz mekanikleri aynı günü yaşamaya programlanmış haldeyken bir şeylerin ters gittiğinin içten içe farkındadır, temel problem özüne yabancılaşan bu profilin toplumun temel yapı taşı olan kavramları da yanlış tanımlamaya başlamış olmasıdır. Özgürlük kavramı bile her istediği anda her istediğini elde edebilme anlayışına dönüştürülmüşken, elde edebildiği ölçüde özgür olan insan anlayışı oluşmuştur. Hatta günümüzdeki toplum görünümü oluşumda ahlak kavramı bile tüketim kavramının sınırları ile değerlendirilmeye mahkumdur.

Kitle iletişim araçlarının vazgeçilmez karakurbağlarından olan sosyal medya ve akabinde maruz kalınan zorunlu reklamlar, farkında olmaksızın bilinçaltına yerleşebilme özelliği gösterir. 18.yy’ın Avrupası’nda Kant tarafından ortaya atılan ünlü “Sapere aude!” (bilmeye cürret et!) anlayışının yanlış anlaşılması ise bu bilinçaltının bir yan ürünüdür. İnsan

bilmeye cüret etmelidir, fakat toplumda prestij sahibi olarak gösterilen üst kademedekilerin her yaptığından haberdar olma ihtiyacı, insanı karmaşa ve mutsuzluğa sürükler.

Modern çağın insanının bu gülünç durumu dışarıdan bakıldığından Nietche'nin şu ifadelerini akla getirir: "Ne kadar yükseğe ve aydınlığa çıkmak istersen, o kadar kuvvetle karanlığa inmek ister köklerin; karanlığa, derinliğe ve kötülüğe." Çünkü birey ancak özü itibari ile mutlu olabilir. Dönüştürülmeye itilen insan her ne kadar dayatılan boyuta ulaşınca mutlu olabileceğine inansa da zirveye ulaşmadan yok olup gidecektir. İnsanın özü ise ancak düşünebilme yetisini yeniden kazanması ile mümkün olacaktır. Varlığını sürdürebilmek için maddelere değer biçen, sonra üretmeyi öğrenen ve tüm bunları düşünme yetisi sayesinde başaran insanın, tüketme arzusunu düşünmeksizin kabul edişi bencilliğinin bir sonucudur ve şüphesiz bu gülünçtür. Düşünmek önemlidir. İskenderiyeli Hypatia'nın da söylediği gibi: "Düşünme hakkınızı saklı tutun, yanlış düşünmek bile hiç düşünmemekten iyidir." Bu yetinizi çaldırdıysanız bile mutsuz olmayın. Çünkü geri kazanmak, sizin elinizde.